

Çağla Ünlütürk- Pamukkale Üniversitesi

TÜRKİYE REFAH REJİMİ VE SOSYAL DIŞLANMA

Sunuş Planı

- 1) Türkiye Refah Rejimi: Kapsayıcı mı, Dışlayıcı mı?
- 2) Refah Hizmetlerinden Dışlanma Boyutuyla Sosyal Dışlanma Kavramı
- 3) Türkiye'de Temel Refah Hizmetlerinden Dışlanma:
 - Eğitim Hizmetlerinden Dışlanma
 - Sağlık Hizmetlerinden Dışlanma
 - Sosyal Güvenlikten Dışlanma
 - Sosyal Yardımlardan Dışlanma

Türkiye Refah Rejimi: Kapsayıcı mı, Dışlayıcı mı?

- «Refah Devleti, piyasa güçlerinin rolünü azaltmak amacıyla, bilinçli bir şekilde örgütlü kamu gücünün kullanıldığı bir devlet türüdür» (Briggs, 1969)



Refah devletinin dört tanımlayıcı unsuru

- Yurttaşlığa dayalı kapsamlı ve evrensel refah uygulamaları,
- Kamusal kaynakların bu alanlara tahsisi,
- Geniş tabanlı bir toplumsal ve siyasal konsensüs,
- Tam istihdam hedefine yönelik makroekonomik politikalar olarak tanımlanabilir.



Türkiye Refah Rejiminin özellikleri



- Bismarkyen (çalışmaya dayalı koruma)
- Evrensel korumadan uzak
- Eklektik
- Yüksek enformellik
- Klientelist
- Aile, refah karması içinde merkezi bir önem sahiptir.

Sosyal Dışlanma

- Sosyal dışlanma kişilerin—yoksulluk, temel eğitim/becerilerden mahrumiyet ya da ayrımcılık dolayısıyla—toplumun dışına itilmeleri ve toplumsal hayata dilediklerince katılımlarının engellenmesi sürecine karşılık gelmektedir



- 
- 
- Sosyal dışlanma kavramı, 1980'ler sonrasında artan göç, yüksek işsizlik oranları, iktisadi durgunluk, neoliberalizmin devleti arka plana itmesi ve sosyal sorunların ivmesinin artması koşullarının içinde ve içine doğmuştur.

- 
- 
- Sosyal dışlanma kavramının, “yoksulluk” kavramının yeniden adlandırılması olmadığı; yoksulluğu da kapsayan daha geniş, daha çok katmanlı ve karmaşık bir kavram olduğu
 - belirtilmektedir.

Sosyal dışlanma

- temel refah hizmetlerinin metalaşması,
- Sosyal güvenlik sistemlerinin krizi
- Tarımsal dönüşüm,
- çalışma devleti (workfare state)
- sosyal harcamaların kısılması



temel refah hizmetlerine erişemeyen nüfus




SOSYAL DIŞLANMA

- Aile ve işin yapısının değişmesi
- Yüksek ücretli, düzenli işlerin yerini düzensiz işlere bırakması
- Uzun süreli yapısal işsizlik sorunu
- Nüfusun demografik yapısındaki değişim (Göç, yaşlanma, tek ebeveynli ailelerdeki artış vb.)



■ SOSYAL DIŞLANMA

- 
- Kapitalist blok 1980'lerdeki kriz, liberalizasyon ve yapısal uyum politikaları ile "yeni yoksulluk" ile tanışırken,
 - Sosyalist blok kapitalizme geçiş sürecinde ağır ekonomik şoklar ve yoksulluk sorunu ile yüz yüze gelmiştir.
 - 1997 Asya krizi özellikle gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk ve korumasızlığı artırmıştır.

Sosyal dışlanma

- 1974 yılında Fransa'da sosyal dışlanma kavramını literatüre kazandıran Rene Lenoir, **sosyal dışlanmışları devlet tarafından uygulanan refah programlarına erişim olanakları olmayanlar olarak tanımlamıştır.**

Refah hizmetlerinden dışlanma

- Kurumsal yapılardan ve hizmetlerden dışlanma, tüm bireylere onurlu bir yaşam sağlayacak devlet destekli barınma, eğitim, sağlık hizmetleri ile sosyal koruma mekanizmalarından dışlanma anlamına gelmektedir.

Eğitim Hizmetlerinden

Dışlanma

- Eğitim, çocukluktan başlamak üzere, bireyin gelişimini belirleyen önemli bir aşama olduğu gibi, toplumsal bütünleşmeyi sağlayan katılımcı bir süreçtir.
- Çocukluk döneminde eğitimden dışlanma, ileriki yaşlarda sosyal dışlanmaya zemin hazırlamaktadır.

Eğitim hizmetlerinden dışlanma

- Eğitimden dışlanmanın toplumsal cinsiyet, etnisite, ailenin sınıfsal konumu, ailenin eğitim dőzeyi gibi çok sayıda toplumsal gerekçesi olabilmektedir
- Eğitimden dışlanmayı bireyin aynı zamanda gelirden, tőketimden, konuttan ve sosyal gővenlikten dışlaması takip edebilmektedir.

Türkiye’de Göreli Yoksulluk Sınırının Altındakilerin Eğitim Düzeyi

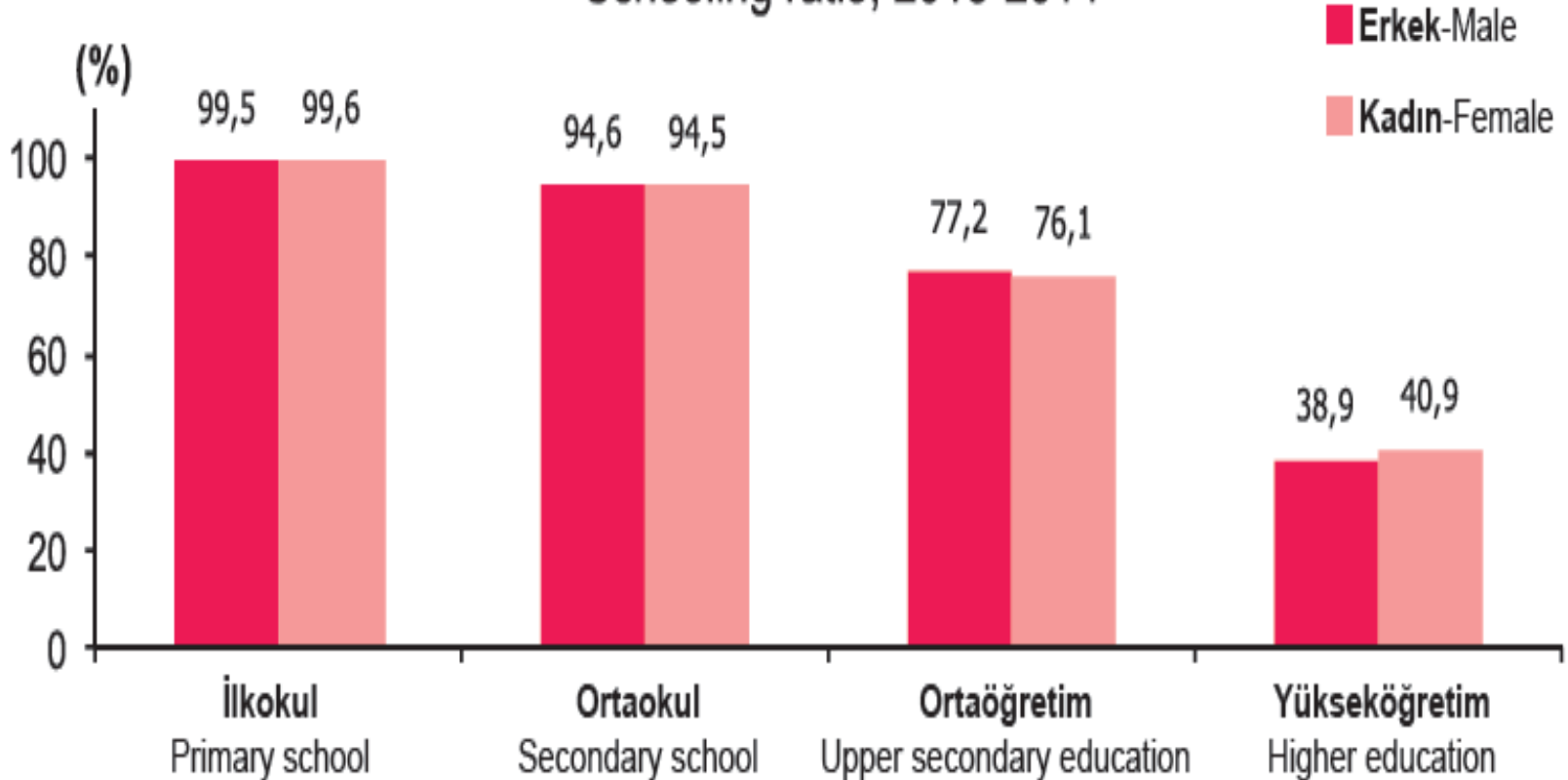
Eğitim Düzeyi	Görelî Yoksul Fert Oranı	Fert Oranı	Eğitim Düzeyi	Görelî Yoksul Fert Oranı	Fert Oranı
Okur Yazar Olmayanlar	% 19,1	%9,2	Lise	%4,6	%8
Okur Yazar Olup Okul Bitirmeyenler	% 31,3	%18,2	Mesleki/ Teknik Lise	%2	%5,6
İlkokul	%24,5	%24,4	Yüksekokul	%0,6	%2,9
İlköğretim	%14,5	%10,4	Fakülte	%0,4	%5,2
Orta Okul/ Orta Dengi Meslek	%3,1	%5	Yüksek L., Doktora	0	%0,7

Cinsiyet Bazında Eğitimden Dışlanma

- Okuma yazma bilmeyen kadın nüfus oranı erkeklerden 5 kat fazladır (erkeklerde %1,9 iken, kadınlarda 9,4'tür.)
- Yüksek okul veya fakülte mezunu erkek oranı %15,1 iken, kadınlarda bu oran %10,7'dir.

Okullaşma oranı arasındaki cinsiyet farkı kapanmıştır

3.2 Okullaşma oranı, 2013-2014
Schooling ratio, 2013-2014



○Eğitim hizmetlerine erişimin kolaylığı, öğrenim düzeyinin yüksekliği ile kişilerin diğer refah hizmetlerine erişim olanakları arasında da önemli bir ilişki vardır.

○Örneğin **fakülte mezunlarının %6,4'ü sağlık sigortasından dışlanmışken, bu oran okur yazar olmayanlarda, %35, herhangi bir okul bitirmeyenlerde %28,2 'dir.**

Sağlık Hizmetlerinden Dışlanma

- Dünya Sağlık Örgütü, 1946 yılında imzalanan Anayasası'nda sağlığı "sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruhça ve **sosyal yönden** tam iyilik hali" olarak ele almıştır
- Yurttaşların bir bölümünün sağlık korumasından dışlanması, önemli bir toplumsal sorun alanıdır

Türkiye'de sağlık sigortasına erişim

	Görelî Yoksul Fert Oranı	Yoksul Olmayan Fert Oranı	Total
Zorunlu Sigortalı	%46	%87,3	%78,5
Diğer (Banka, Vakıf)	%0,1	%0,2	%0,2
Özel Sigorta	%0,7	%1,2	%0,8
İsteğe Bağlı Sigorta	%2,9	%1,2	%1,6
GSS 0	%38,1	%3,6	%10,9
Sağlık Sigortası Olmayan	%11,8	%7	%8

- Sağlık reform sürecinde, reformların tüm nüfusu kapsayacağına ilişkin argümana karşın, nüfusun %10'unun herhangi bir sağlık sigortası bulunmamaktadır.

Sosyal Güvenlikten dışlanma

- SOSYAL GÜVENLİK yaşlılık, iş göremezlik, sakatlık, işsizlik ya da ölüm gibi durumlarla karşı karşıya kalındığında, bireylere gelir güvencesi sağlayan, mevzuat ya da başka bir zorunlu düzenleme ile kurulan sosyal koruma programları olarak tanımlanmaktadır





Sosyal Güvenlikten Dışlanma

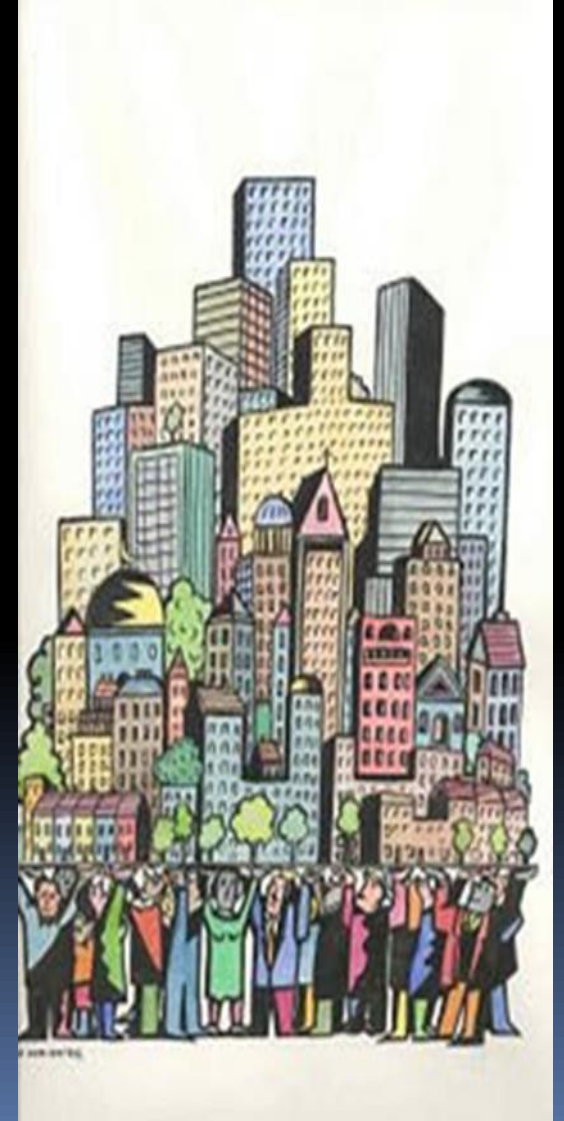
- Türkiye'de 2006 yılında başlayan sosyal güvenlik ve sağlık reformları, refah rejiminde önemli bir dönüşüme karşılık gelmektedir.
- İşteki statüye göre farklılaşan sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında birleşmesiyle kurumsal parçalılığın kısmen ortadan kalkması söz konusu olmuştur.

Bununla birlikte,

- Kurumsal farklılık ortadan kalkmış ancak uygulamadaki farklılık devam etmiştir (4/A, 4/B, 4/C)
- Yaşlılık aylıklarında eşitsizlik sürmektedir. (100, 72, 54)
- Hastanelerin SGK çatısı altında birleştirilerek finansmanla hizmet sunumunun ayrılması, sağlığın sosyal güvenlikle ilişkisini zaafa uğrattırken sağlığın yeniden metalaşması sürecine ivme kazandırmıştır

- 
- 
- 77.695.904 kişilik nüfusun 65.060.609'u sosyal güvenlik kapsamındadır (%83).
 - Bunların yalnızca 19.821.822'si aktif sigortalıdır.

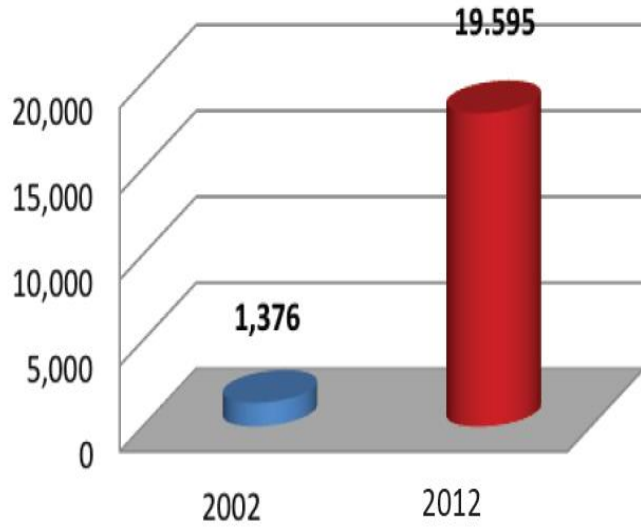
- Gelişmiş ülkelerde bir yıl içinde yaratılan gelirin % 25-35'i sosyal güvenlik harcamalarına ayrılmaktadır.
- Türkiye'de sosyal güvenlik kurumu giderlerinin GSYH'ye oranı %11'ler düzeyindedir.



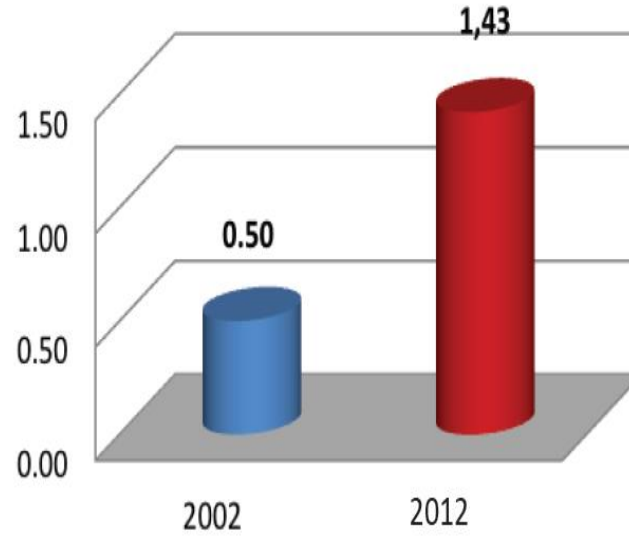
- Sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı çalışma oranı %32
- Ancak kadınların kayıt dışı istihdam oranı halen çok yüksektir.
- Kadınlarda kayıt dışı istihdam oranı yüzde 48.44, erkeklerde ise yüzde 29.29
- Sosyal güvencesizliğin kadınlaşması büyük ölçüde kadınların, cinsiyet eşitsizliği nedeniyle çalışma yaşamına girememesinden, atipik ve güvencesiz işlerde ve tarımda yoğun olarak çalışmasından kaynaklanmaktadır.
- Bu durum gerek çalışma çağında gerekse emeklilik döneminde sosyal güvenlik açısından kadınların erkeğe bağımlılığını arttırmaktadır.

Sosyal Yardım Miktarları

AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)



GSYİH ORANI (%)



Sosyal yardım ve hizmetlerden dışlanma

- Son yıllarda sosyal yardımlar alanında ortaya çıkan kurumsallaşma ve yardım miktarlarındaki yükseliş dikkat çekicidir.
- Nitekim sosyal yardım ve hizmetlere ayrılan payın GSYH'ye oranı geçtiğimiz 10 yılda %0,5' ten %1,43'e erişmiştir.

○ Bununla birlikte

- halen sosyal yardımların hak statüsünde genelleşmesi söz konusu değildir,
- sosyal yardım dağıtımı subjektif kriterlere dayanmaktadır,
- tek çatı altında kurumsallaşma söz konusu değildir (ASPİM, SYDV, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Belediyeler..)

Fakir-haneler ve Sosyal Dışlanma

- 1980 doğumlu, kadın, 2 çocuklu
- Eşi uyuşturucu bağımlısı
- Çalışırken üç ayrı bankadan kredi çekmiş, çok fazla borcu var
- «Ben kendimi bildim bileli tekstilde çalıştım. Hamile kalınca işten çıkarttılar. ..Sonra çocuk küçük diye çalışamadım, eşim de izin vermedi...bu daha 8 aylıktı, eşim bizi bırakıp gitti»

- Hanede 2 çocuk haricinde herkes işitme engelli(anne, baba, büyükbaba ve 2 çocuk)
- 12 yaşındaki çocuk dışında hiçbiri eğitim almamış
- Baba iş oldukça inşaatlarda çalışıyor ve engelli aylığı alıyorlar.
- Çocuklar 3,5 ve 12 yaşlarında.
- Ortanca çocuk bebekken yataktan düşmüş, kimse ağlamasını işitmemiş ve ölü bulunmuş
- 3,5 yaşındaki çocuk kimseyle konuşmadığı için işittiği halde konuşma yeteneği gelişmemiş

- 1981 doğumlu, 6 çocuklu, kadın
- Türkçe'yi iyi konuşamıyor
- 3+1 bir gecekonduda altışar kişilik iki aile olarak yaşıyorlar
- Çocuklardan biri diyaliz hastası: «İsmailim beyle olmasa çalışırdım»
- İsmail'in 3 ay hastanede yatması gerekince büyük kızı okulu bırakıp çocukların bakımını üstlenmiş

Sabrınız ve ilginiz için
teşekkür ederim

Çağla Ünütürk

caglau@gmail.com

0 258 296 28 26